

Löväng, Rickul.

SOMMARVISA till en ung flicka

*Sommaren dansar
på ängarna
leker med blommor och bin
knäpper på
spindelvävssträngarna
spelar på vindviolin.*

*Fackelros flammar
på stränderna
fläktarna dallrar av doft.
Skylar går fram
över länderna
lätta som fjärilsstoft.*

*Dansa min vän
över åsarna
fri som balladernas hind
flyg över havet
med mäsarna
simma i himmelens vind.*

*Snart ska du vila
i liderna
rusig av underligt vin
mogna och böjas
av tiderna
drömma om brudelin.*

Om HEMBYGDSDAGEN

22 aug. kl. 11.00

Hist. Museet, Stockholm
se sid. 12

Meddelande

När det gäller KUSTBONS och SOV:s ärenden, är Maria Broman även anträffbar på Vikingagatan 25, 113 42 Stockholm, tel. 08/32 48 78 varje tisdag, onsdag och torsdag.

och fåglarna så att vi överallt i den kristna världen steg ut i Guds fria natur och, liksom Kolmodin, kände hur en liten sommarvisa började tona inom oss.

För dem av oss som lärt känna ängarna i estlandssvenskarnas områden, antingen genom självsyn eller genom det som våra gamla berättat för oss, står skönhetsintrycken kvar inom oss för livet. När man går mellan hasselbuskarna och upptäcker den ena blomarten efter den andra, när man går där i den obeskrivliga stillheten och förnimmer de många dofterna, då ligger det så nära till att sjunga danskarnas stora psalm:

*Härlig är jorden,
härlig är Guds himmel.*

Ty om Kolmodin var en stor poet och gav oss en psalm som vi aldrig kan glömma, var han också en så äkta kristen att han lät allt detta underbara lyfta hans tankar uppåt mot honom som är alla dessa goda gåvors givare. Ty både de fagra blomsterängarna och åkerns ädla säd, de rika örtesängarna och lundens gröna träd de skulle påminna oss om Guds godhets rike och den nåd, som varar året om.

I en tid då man oroas för miljöförstörelsen och sörjer över de klara sjöarnas grumliga vatten, en tid då fabrikskorstenarna höjer sig över landskapet och maskinernas tusende hjul surrar, då kan det vara läkande för själen att tänka på att livets krafter ändå är starkare än allt som kan dans av mänskohand.

I KRIGET OCH I SIBIRIEN

Tjugo års bortavaro

Källsko, Anton Tegelbergs hemgård.

Anton Tegelberg, född 10 juni 1910 i Rickul, Källsko, berättar om sina upplevelser och öden under senaste världskriget i Ryssland och Sibirien. Nedanstående framställning bygger på en tonbandsupptagning i Eskilstuna 27 april 1975 av A. Samberg och på en utskrift gjord av Samberg.

Den 22 juli 1941 blev vi utmobilerade, kom till Hapsal och från Hapsal med tåg till Reval. På kvällen gick vi i Reval ombord på ett fartyg och fördes till Leningrad. Fartyget var – tror jag – den gamla passagerarbåten Viola, som tidigare gått på Riga, Stockholm och Helsingfors. Resan till Leningrad tog ett helt dygn. Andra dagens kväll vid elvatiden kom vi in till staden och fick övernatta ombord. Nästa dag installerades vi i prämar, och i dessa reste vi sexton dygn längs Neva till Ladoga och Onega och därefter längs Stalins kanal, som leder från Onega till Volga, dit vi alltså anlände på sextonde dygnet. Vi fick gå i land och installerades i en by i en sovchos, där vi låg i 12 dagars karantän. Sedan bar det av först i båt, sedan till fots ända till Vologda. Hela tiden fick vi kronans mat. I Vologda stannade vi till januari 1942. En natt kallades vi in och man frågade oss:

”Vill du gå ut för fosterlandet eller vill du inte?” Under vistelsen i Vologda hade vi ännu inte någon militär utbildning, utan vi sysslade enbart med att bygga timmerbunkrar. Men våren 1942 fick vi börja lära oss lite om militära ting. Då bodde vi i skogen i bunkrar. Det hade varit rätt kallt på vintern på slätten, men nu var det vår och ännu var vi alla tillsammans. Men vi förflyttades snart från Vologdaområdet upp till Uralbergen till ett ställe i skogen, och nu blev det fullt pådrag med den militära utbildningen. Övningsgevären var träattrapper, men i övrigt hade vi full militär utrustning. Utbildningen pågick till i oktober. En dag kom order att vi skulle till fronten, närmare bestämt Velikije Luki. Första delen av transporten skedde per järnväg, men de sista sjuttio milen marscherade vi. Vi var i rörelse på nätterna och låg på dagarna stilla i snödrivorna i skogen. Vi fick inte komma in i något hus. Vi låg med en soldatkappa under och en över två och två. Torrskaffning delades ut för tre dagar i taget, socker och torrt mjöl som man kunde laga till i vatten. Sockerransonen var obetydlig. Vi marscherade upp till fyra mil per natt, mera orkade vi inte. Ibland byggde vi bunkrar, men fortsatte igen utan att ha fått kännning med fronten.

När vi kom fram till Velikije Luki blev det emellertid genast närstrid med tyskarna. Velikije Luki var en stor järnvägsknutpunkt, från vilken sex järnvägar gick ut, och tyskarna höll staden besatt. Men ryssarna hade omringat dem. Till sist – jag tror det var i januari 1943 – kapitulerade tyskarna där. Under tiden hade vi hållit stånd och haft dem inringade. I mars 1943 blev jag sjuk, jag lades in på sjukhus i Soja sex mil söder om Moskva och fick ligga kvar där i sex månader.

1943 var en kall och hård vinter, och vi hade varit ute hela tiden. Vi från Estland skingrades nu, och jag visste inte var de andra hamnade. I mottagningen på sjukhuset trodde de på min sjukdom: nå, när man är så sjuk, och utsvulten också, jag vägde ju bara 60 kg när jag kom in. På sjukhuset var maten bättre, och det var den bästa perioden där under hela kriget, när jag väl hunnit repa mig litet. Under min vistelse där hade jag ingen kontakt med folk hemifrån. Inga brev kom fram, ingen visste ju var den andra fanns. Efter sex månader blev jag utskrivnen och placerades i ett arbetskompani. Hälsan var nu bra och jag hade ökat tio kilo. Det var sommar och vi fick gå ut i skogen och bärga hö åt trupperna. Det var någonstans ned mot Volga. Volga är en mäktig flod, tre kilometer där den är som bredast, och på den går mycket trafik och ganska stora fartyg. Marken var ganska jämn, där växte björk, al, vide, ek, lönn, kastanj, lind och sådana trädslag. I arbetslägret i kolchosen fick vi skörda havre och bärga hö. Från kolchosen fick vi mat och hade dessutom militärransoner, så det räckte till. Men vi arbetade också tretton-fjorton timmar om dagen. När vi skulle slå måste vi fylla en norm (ett ackord), så att tre man måste slå en hektar med lie på en dag. Att slå var det bästa arbetet. Vi brukade gå ut vid tvåtiden på natten och börja. Vid nio-tiotiden hade vi klarat normen, då var vi "stachanovskije", och då fick vi lite mera mat, men det var inte så särskilt mycket. Vid beräkningen av normen togs all mark med, även områden med buskar och träd, där

man skulle slå. Det gällde således att redan dagen innan leta rätt på ett bra område.

Det var mest ester som bodde i de där byarna. De talade fortfarande estniska, fast de hade bott här redan under tsartiden. Men vårt arbetsbefäl utgjordes av ryssar. Jag tror det var 1944 som det hände något märkligt: alla som var svenskar togs ut ur militären. Med oss togs också ut en revalbo, vars föräldrar var holländare. 1944 fördes vi till Sibirien, där vi sattes att arbeta i en kolgruva. Det var på andra sidan Uralbergen mot Mongoliet. I Uralbergen går en tunnel genom berget. På den här sidan, där man åker in, står det med stora bokstäver: *Da zdravstvujet Sibirija*, och när man kommer från andra sidan står det *Da zdravstvujet Rossija*, alltså "Leve Sibirien" och "Leve Ryssland". Där uppe i bergen, nära Mongoliet, ligger det kolgruvor högt upp. Åtta timmar skulle man vara nere i gruvan. Det hade väl gått an, om det hade varit mat man fick att äta. Men det var bara vatten med lite matolja i, inga korngryn kunde man se, fanns det något fast, så var det rödbetsblad eller kålblad eller liknande som simmade i vattnet. Brödransonen var ett kilo per dag. Dessutom en sked tattargröt med "posla masla" på. Inget socker fick vi, och inget te. Det var tungt att arbeta där i kolgruvan. Arbetet gick i tre skift: 8 till 4, 4 till 12 och 12 på natten till 8 på morgonen. Hände det att du skulle gå från tredje skiftet till första, så fick du vara nere i gruvan 16 timmar i sträck. Hade man en brödbit med sig var det bra. Hade man ingen fick man vara utan mat i 16 timmar. Det var många som inte stoppade för påfrestningarna. Barackerna som vi bodde i var ovan jord. Ovan jord fanns också bastu och tvättstuga, där vi fick tvätta oss själva och våra kläder och där vi fick lämna bricken. Det fanns ingen gruvhiss, utan vi fick gå den tre km långa vägen ner och upp genom en mörk gång. Man hade sin egen lampa, men batteriet var slut efter åtta timmars arbete. Det fanns elektrisk järnväg i gruvan men utan lyse. Tvätta sina kläder fick man göra själv. Såpa fick man, men inget varmvatten,

och inte fick man tid att låta kläderna torka. Djuren, dvs lössen, var besvärande, de fanns i tusental. Den heta ångan i bastun var de rädda för. På britsen hade man en halmmadrass av säckväv och en likadan huvudkudde.

Ett och ett halvt år arbetade jag i gruvan. Hösten 1945 stack jag därifrån. På hösten, när skörden börjar, tar man folk från gruvan till skördearbetet. Nu var där en finne som var "skrivare" i gruvan. Han frågade mig, om jag ville arbeta på kolchosen en månad. Jag svarade ja och han ordnade med mina papper. Det var många som ville till kolchosen, men av oss från Estland var det ingen annan än jag som lyckades, fast vi var några estlänningar, bl a Axel Boberg från Reval och en Hermansson. Från Ormsö var det tre: en Lundström, en Grönberg (eller vad de nu hette) och ytterligare en, två var från Pasklep, Arnold Timmerman och en annan som dog där i gruvan innan jag reste därifrån.

I kolchosen fanns det inga bekanta, alla var ryssar. Den låg i Morosovski oblast, det är närmare än gruvan, men långt bak i Sibirien i alla fall. Närmaste staden var Stalinsk. Dit var det 45 km och till Kemerova 60 km. Där var det hårda vintrar. Det var hösten 45 som jag kom till kolchosen. Det blev ned till 52 grader kallt på vintrarna. Men jag hade mitt arbete inomhus, det behövdes snickare till kolchosen, och så blev jag kvar där, när de andra gick tillbaka till gruvan. Maten var i kolchosen bättre än i gruvan. Man fick ut råvaror och sen fick man laga maten själv. Om jag blivit kvar i gruvan, så hade jag inte varit här nu. Den dåliga maten och det hårda arbetet i gruvan... Det var fuktigt och rått och det var dåligt med fotbeklädnaden, bara trasor att vira om och så gummigaloscher, annat hade man inte. Inte heller hade man några torkmöjligheter. När vi arbetade i gruvan blev vi väckta klockan sex varje morgon.

När kriget var slut började jag skriva hem. Från gruvan skrev jag dock inte. Jag arbetade i kolchosen som snickare

och sedan, när smeden blev uttagen i kriget, även som smed. Det var då, 1946, som jag började skriva till Estland. Första brevet kom tillbaka efter ett par månader och de följande breven blev borta.

I kolchosen fick man själv hålla sig med allting. Man fick ingen lön i pengar, men de gav vete, och vete hade man lov att sälja av. Folk behövde brödsäd, och på så sätt fick man lite pengar. Fisk var det mera ont om, mjölk köpte man i kolchosen. Sist hade kolchosen över 300 mjölkkor. På sommaren när matsalen var i gång, då var det kött varje dag. Man fick också bruka en egen liten jordlapp, och där fick man sätta potatis, kål, morötter och andra grönsaker. Belysningen var fotogenlampor, men 1961 satte de in elektrisk belysning. I smedjan fanns det blåsbälg, men på andra ställen såg jag fläktar också. Allt arbete var ackordsarbete. Mitt arbete i smedjan omfattade allt: vagnar och vagnshjul och allt som behövdes i jordbruket, både smides- och träarbeten. Varje kolchos har sin chef, och jag fick redovisa mitt arbete för honom. Kolchosen hade också hästar, men lantbruksarbetena utfördes för det mesta med maskiner. I bygden fanns det byar på några kilometers avstånd från varandra. Vintrarna var kalla och somrarna varma. När det vände på våren i mars, då blev det varmt, och när det vände på hösten i oktober och början på november, då blev det kallt. Då fick man byta ut gummistövlarna mot filtstövlar. I kolchosen fick man hålla sig med egna kläder. Det ville till att man var väl påpälsad på vintern. Två-tre gånger var det stor snöstorm och snön var många meter djup.

Här i kolchosen skrev jag nu och försökte få kontakt med mina anhöriga. Ett av mina brev som jag skrev till Höbring hade kommit fram. Jag fick reda på att mina anhöriga var i Sverige och skrev sedan till dem. Ingenting hände. Jag skrev och skrev. Inget svar. Först 1956 lyckades jag få kontakt med mina anhöriga i Sverige. De började genast hos myndigheterna ordna med min utresefråga. Första gången fick jag avslag på min ansökan

ELMAR NYMAN

EN OFÖRGLÖMLIG MIDSOMMAR

Gymnasiebyggnaden i Hapsal. Här utexaminerades den första estlandssvenska studentkullen våren 1936.

Deltagarna i den minnesrika skolresan till Sverige samlade utanför Stureby ålderdomshem.

Det är måndagen den 15 juni 1936. Vi har embarkerat s/s Estonia i Reval och 20 härliga restimmar ligger framför oss. De senaste dygnen har varit omtumlande för gymnasisterna från Svenska läroverket i Hapsal. I lördags skolavslutning med den första estlandssvenska studentkullen i cent-

rum och nu skolresan till Sverige, i veckor motsedd med stora förväntningar. Några av de svenska prominenser som varit med på vår skolavslutning befinner sig också ombord på Estonia. Visst dröjer vi i tankarna vid de många talen, den vackra musiken, våra egna musikaliska

om utresetillstånd. Det var 1958. Sedan lade jag 1960 andra gången in ansökan. Det var under Krusjtjoffs tid. Den gången fick jag svar att min ansökan beviljats och att jag skulle få pass. Det var 1961, en tisdag, jag var på svenska ambassaden i Moskva. Jag fick besked att planet skulle gå morgonen därpå från Tjeremiskens flygplats i Moskva till Bromma i Stockholm, ambassadchauffören fick skaffa mig biljett och jag åkte till mitt natthärbärge, tog min väska och for ut till flygplatsen. Där stannade jag över natten, för planet skulle gå redan kl 8 på morgonen.

Och så kom jag på morgonen hit till Bromma. Ingen visste att jag skulle

komma. Jag hade skrivit brev till min bror Alex fjorton dagar tidigare, men nu var jag i Stockholm innan brevet hunnit fram. Men se, jag hade telefonnumret till Höbring Skräddarn, Johannes Tegelberg, som bodde i Stockholm. Jag tog en taxi och åkte till honom och han betalade bilen. Jag hade ju inga pengar själv. Jag hade fått lämna kvar allting. En kopek hittade jag djupt i en ficka. Tegelbergs ringde till mina anhöriga, min äldsta dotter kom. Dagen därpå for jag till Eskilstuna – min fru och min son hämtade mig med bil i Stockholm.

I kriget hade jag varit, jag hade varit i Sibirien. Det började en julidag 1941. Jag hade överlevt, men jag hade varit borta i tjugo år.

bidrag — men det är annat som hägrar. Vad finns efter 40 år kvar i minnet av de lantliga gymnasisternas drömmesa? Märkvärdigt mycket. Sinnet hos deltagarna var öppet och mottagligt. Tidigare reseupplevelser var så gott som inga — endast ett par av oss hade tidigare sett Sverige.

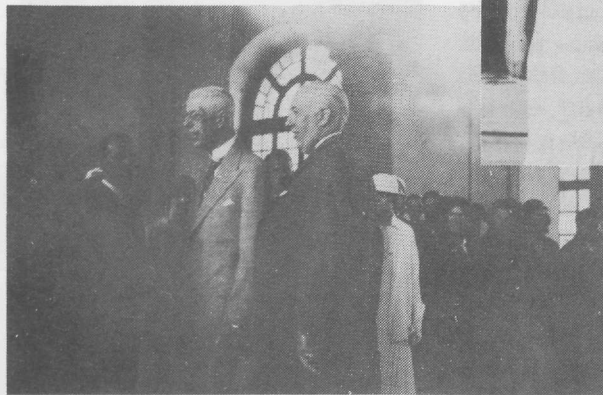
Siwertska kasernen på Tjärhovsgatan var första anhalt. En lång och romantisk båtfärd till Uppsala följde. Domkyrkan, rikssalen, Carolina, Botaniska trädgården imponerade stort. Vi blev visade Gamla Uppsala och Linnés Hammarby. Vem minns inte besöket på Sigtunastiftelsen där rektor Manfred Björkquist höll föredrag enbart för oss och där vi intog en för oss smått exotisk måltid i Rosenträdgården. Eller utflykten till Koppar-tälten i Haga tillsammans med unga svenska studenter och studentskor och ett par klasser från ett av Stockholms flickläroverk. Kaffe, sång och ringlekar i självaste ekotemplet! Uppvaktningen för gamle kung Gustaf V i Östra slottssvalvet kan inte hos någon av oss ha fallit ur minnet. Vi infann oss på kungens önskan. Och beröm fick vi för att vi sjöng så duktigt — både Kungssången och Modersmålets sång.

Detaljerna från alla rundvandringar och mottagningar i Stockholm har förbleknat men knappast midsommaraftonens utflykt till Saltsjöbaden och Solsäter. Redan tågresan ut bjöd på sensationer i form av långa tunnlar och ett fantastiskt panorama över Baggensfjärden. Vår skolas store gynnare, generalkonsul Folke Bökman, hade inviterat oss till lunch i den restaurang som ett par årtionden senare skulle bli samlingsplats för estlandssvenskarna under sommarens hembygdsdag. Med tillfredsställelse fäste våra nybakade studenter konsulinnans studentmössor i miniatyr på rockuppslaget. Äntligen kunde de effektivt skiljas från icke-abiturienterna. Våra blå gymnasistmössor hade väckt spekulation såväl i press som bland rikssvenska studenter. Det blev lite tjatigt att förklara för alla att den vita mössan i Estland endast bars vid universitetet av immatrikulerade studenter. Talen vid lunchbordet

Rektor och fru Uksti, som båda var med på resan, delger varandra sina intryck utanför stadshuset i Stockholm.

Kung Gustaf V hade uttryckt önskan att få träffa oss, och vi sjöng för honom i Östra slottssvalvet. Riksantikvarien var med.

handlade om den hoppfulla tid som de estlandssvenska studenterna gick till mötes. Vi får hoppas att talarna inte märkte att auditoriets uppmärksamhet var starkt delad — segelbåtarna ute på fjärden fascinerade och spänningen var stor inför kvällens utflykt till Solsäter. Solsäter visade sig vara Kulturella folkdangilletts sommarhem. Vi kom dit just när midsommarstången skulle resas. Sång, ringlekar, folkdanser, promenader, läcker mat — programmet räckte till gryningen. Högt uppe på en bergknalle hälsade vi solen och hissade svenska flaggan i topp. Vi blev högtidliga och sjöng både Du gamla du fria och Mu isamaa mu önn ja rööm. Bland de profana visor som sjöngs under nattens lopp var Calle Schewens vals. Den var ny för de flesta och vi tog den om och om igen nu och under den fortsatta resan. Våra värdar och vänner följde oss genom daggvåta hagar till bussen. Adresser antecknades och löften utbyttes om framtida korrespondens.

Ni som var med på resan kan själva fylla i detaljerna. Av de lärare som gjorde oss sällskap finns rektorsparet Uksti och Fru Helga Blees inte mer.

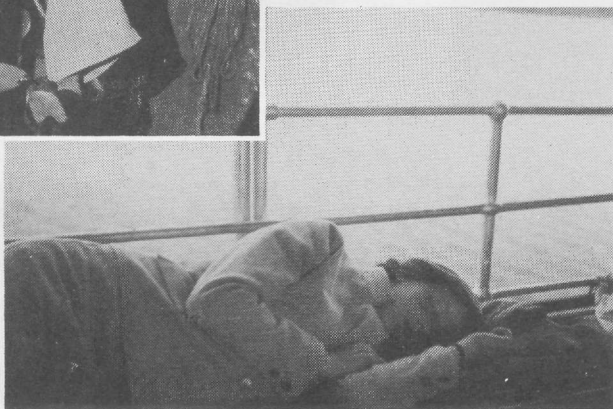
Brita och Sven Boräng och Harald Svensson/Rösbäck är däremot i högsta grad levande och är säkert beredda att intyga, att vår resa var en upplevelse. Och ni kära vänner från den första kullen — Berta, Ida, Helene, Ingeborg, Ellen, Gunnar, Edvard, Axel, Rickard, Manfred — har mer än vi andra anledning att tänka tillbaka på händelserna omkring midsommar för 40 år sedan. Ni stod i blickpunkten för allas uppmärksamhet. Man skrev t.o.m. att det var den största dagen i estlandssvenskarnas historia dittills när ni tog studenten. Det var väl att ta i, men det var onekligen en fröjdens dag. Och stort kändes det för oss alla att få komma till Sverige — som en smula oförmodat snart skulle bli vårt hemland. Ödet har varit mildt mot 1936 års studentklass. Endast Björn — den duktige, korrekte kamraten — fick ge sitt liv i det grymma kriget. Edvard är den ende som alltjämt finns kvar i vår gamla skolstad Hapsal. Manfred styr och ställer i Schweiz, men alla ni övriga finns i Sverige.

Liksom för 40 år sedan vid skolavslutningen i Hapsal lyckönskar vi från dåvarande fyran er alla.

På väg till Uppsala ombord i "Signe". Björn, den ende av de elva första studenterna, som inte finns mer, känner sig hemma ombord. Han var en ivrig seglare.

Även lärare kan bli trötta ibland. Brita Boräng har somnat.

brukade sjunga svenska kvartetter tillsammans med det musikaliska värdfolket. Redan här fick jag en glimt av landets väldiga minoritetsproblem. Många av tyskarna, en gång landets herreklass, levde nu som fattiga främlingar bland det estniska huvudfolket, som indragit det mesta av deras jord. Men det var tappra människor, och om de saknade politisk och ekonomisk makt, så hade de Beethoven och Mozart kvar. Genom musiken kunde de hävda sig kulturellt.

En dag i veckan tjänstgjorde Sven Danell vid svenska gymnasiet men var annars präst på Nuckö och bodde där i en gammal underbar prästgård, från vilken vi ibland gjorde utflykter till svenskbygderna, där våra värdar tog emot oss med rena handdukar och björkris till det obligatoriska bastubadet. Överallt möttes vi av hjärtlighet och ett intresse för allt svenskt som var rörande. När jag sedan på söndagskvällen vandrade över den ödsliga Nucköhalvön genom forntidsgråa byar ned till havet hade jag nog i likhet med Albert Engström på Island en smak av blod och hedendom i munnen. Samtidigt var det stimulerande för en rikssvensk med alla hans småstatskomplex att härute bemötas som representant för en stor och ansedd nation och ett drömland som man såg upp till och ville efterlikna.

EFTER FYRTIO ÅR

av Harald Rösbäck

"Kan du inte skriva något för Kustbon? Dina gamla elever skulle nog tycka om att läsa det." Ungefär så föll Edvin Lagmans ord i telefonen och naturligtvis hade jag inte hjärta att säga nej till denna försynta vädjan från en gammal elev, även om det skedde med vissa reservationer. Jag sitter nu som bäst med Kustbon framför mig och ser igenkännande på den gamla timrade Ormsöstugan, trädgårdsgårdarna och bygatan, där jag själv vankat omkring en gång för mycket länge sedan. Och i dödsannonser och födelsedagsnotiser har jag mött ortnamn som Ormsö, Rågö, Nuckö, Rickul, namn som en gång var aktuella för mig, när jag som ung lärare verkade ute i svenskbygderna. Ja, det lilla tidskriftsnumret har minsann ordentligt rört om i minnesavlagringarna! Men det gällde ju en artikel! Jag har inventerat mitt stoff och

funnit att någon skolkronika räcker det inte till. Det odramatiska vardagsarbetet i klassrummet har inte avsatt några nämnvärda spår i minnet. Men Edvin nämnde ju också att jag kunde skriva om hur jag upplevde mötet med Estland. Det kunde kanske bli något.

Det var nog en ganska omtumlad magister, som en höstdag 1933 efter överresan med den vingliga Kalevipoeg och i sällskap med Sven Danell besteg tåget till Haapsalu. Jag minns att vagnen var proppfull med bondfolk, matkorgar, fjäderfä mm, medan loket spydde ut tjock, skarpt doftande skifferrök. Vi åt piroger på en station och kunde efter fyra timmars resa lämna tåget på Haapsalus monumentala perrong, enligt utsago uppförd med tanke på besök av Rysslands tsar och hans hov, som lär ha idkat badortsliv här. Jag inkvarterades i den tyska prästgården, där vi på kvällarna

Detta upplevde jag inte bara i svenskbygderna. Även esterna talade gärna om "vana, hea rootsi aeg" och kunde ofta en smula svenska. Vid mina besök i Tallinn brukade jag ströva omkring i den gamla intressanta hansestaden och på vindlande, smala gator arbeta mig upp till det mäktiga domberget. Här var det inte svårt att fångas av historiska stämningar. Här hade ju svenska stormän som Klas Kristersson Horn och Axel Oxenstierna residerat och uppfört mäktiga försvarsverk. De gamla fästningstornen Långe Herman och Kiik in de Köök var populära turistmål. Estlands historia var till stor del skriven av främlingar; danskar, tyskar, ryssar och svenskar. Men även esterna hade haft sin vikingatid, vilket man påmindes om, bl.a. genom bilder på mynten. Musiker och konstnärer fann här om-

tyckta motiv. Jag tror att den första estniska operan hette Vikingarna och handlade om Sigtunas förstörelse. Här måste jag få berätta en liten episod. En kväll före jul gick jag omkring i Tallinn i väntan på båt. Det var julsmygga och framför ett stort fönster hade samlats en stor skara människor. Jag trängde mig fram och såg i fönstret vikingaskepp som gungade på vattnet framför en brinnande stad. Jag bad en språkkunnig översätta texten. Den lød: "Tänk på hur det gick för Sigtuna! Brandförsäkra i tid!"

Småstadslivet i Haapsalu var nog tidvis ganska enformigt. Avbrott utgjordes av skolfester, där våra elever bl.a. bidrog med vacker körsång och utförde svenska folkdanser iförda sina vackra folkdräkter. Tyskar och ryssar älskade lidelsefullt teater. Särskilt minns jag en rysk kammarherre, som flytt undan revolutionen och nu försörjde sig som specerihandlare i Haapsalu. På kvällarna spelade han överdådig teater. En gång var jag inbjuden i hans hem men dabbade mig å det gräsligaste. Hans hustru visade mig några vackra, skinnklädda stolar, vilket föranledde mig att uttala min beundran för estniskt läderarbete. Jag glömmer inte hennes spotska min, då hon talade om att stolarna en gång hade prytt ett rum i tsarhovet i S:t Petersburg. Det var totalt avkylande och jag kände mig som en rå barbar. Jag blev aldrig mer bjuden.

Givetvis hade jag kunnat få ett rikare utbyte av mina Estlandsår om jag kunnat landets språk, men till det räckte varken tid eller krafter. Jag har senare i livet gjort resor i olika länder och alltid känt det som en brist, om jag inte kunnat samtala med mannen på gatan, läsa hans tidningar eller lyssna på radio- och tv-program. I ett litet land som Estland med dess geografiska läge och säregna befolkningsammansättning blev nog ofta mångspråkighet en livsnödvändighet. Jag beundrade Haapsalubornas virtuosa förmåga att obehindrat kasta sig från språk till språk. Grammatiken var man inte så noga med. Tyska talade man t.ex. utan artiklar och ändelser, men man blev förstörd och det var väl

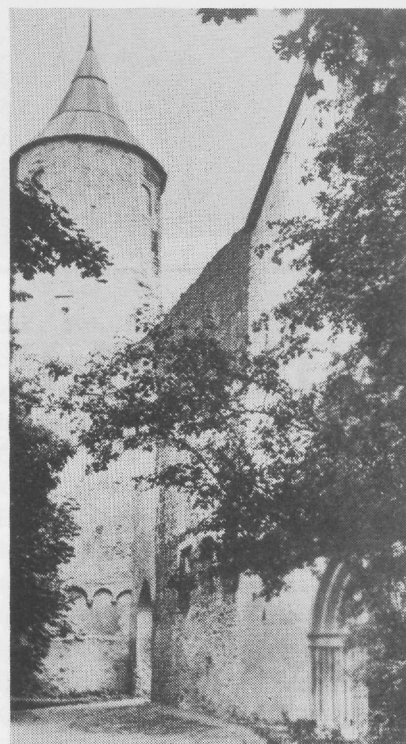

Bilder från

HAPSAL

Haapsalu

Hapsals historia som stad går tillbaka till senare hälften av 1200-talet. Sedan den tiden har det funnits ett svenskt befolkningsinslag i staden. Hapsal var estlandssvenskarnas "huvudstad", hit nådde man lätt från de stora centrala byggderna Nuckö och Ormsö. Det var naturligt att estlandssvenskarnas läroverk, som grundades 1931, förlades hit. Som rekreationsort hade den lilla staden mycket att erbjuda, både av historiska minnen, skön natur och hälsobringande gyttebad. – Bilderna visar pensionat Imhof överst och kyrktornet i slottsruinen till höger.

huvudsaken. Under Berlinolympiaden lärde jag mig lite estniska för att via ortstidningarna få snabba nyheter från olympiatävlingarna. En gång höll jag t.o.m. tal på estniska vid någon skolfest. Det var rekordkort men mottogs väl. Förmodligen såg man det som en artighet mot värdlandet.

Men 30-talets värld var inte bara en idyll. Vid Östersjön ökade spänningen mellan de båda stora diktaturstaterna, och de små baltiska republikerna låg i farlig närhet av det nya kraftfältet. Även Estland fick nu sin starke man.

Han hette Päts och gjorde Estland till en enpartistat, en visserligen mänsklig sådan men med vissa drag som tycks obehövt sammanhänga med statsformen. Ett sådant var personkulten. I skolan hängde överallt porträtt av statschefen, på söndagarna måste rektor Üksti tillsammans med brandsoldater, lottor, husmodersföreningar mm delta i tröttsamma torgparader med flaggprakt och fosterländska tal, och på biografen visade man förspel med Päts i skjortärmarna deltagande i skördearbetet, på industribesök eller

Bilder från
REVAL

Tallinn

Ännu påtagligare än i Hapsal träder historien oss till mötes i Reval. Ringmuren, befästningstornen, Dombergets byggnader och stadens hansagavlar berättar om krigiska tider och ekonomisk storhet. Under sekler var stadens öden förknippade med det svenska väldets. Svenskarna från andra sidan Östersjön var gärna sedda gäster under Estlands självständighetstid på 1920- och 1930-talen.

Ovan: Alexander Nevskij-katedralen på Domberget.

Till vänster: Harjuväravamaägi och Kük in de Köök.

Nederst till vänster: Vy från Rådhusplatsen.

vaggande på sina armar barn till överlyckliga mödrar. Troligen undgick han att i likhet med en annan känd samtida presenteras som "världens störste barnvän", men vissa paralleller låg ändå rätt nära till hands.

Jag skulle kanske kunna spinna ytterligare en stund på det här temat, men en tidskriftsartikel bör ju inte bli för lång. Innan jag sätter punkt bara en liten vädjan till mina läsare: granska inte alltför kritiskt innehållet i artikeln! Den är ett anspråkslöst försök att fånga stämningar och atmosfärer, som de upplevdes av mig för över fyrtio år sedan. Mycket av kontur-

skärpan har naturligtvis gått förlorad. Bilden av människor och händelseförlopp har förtunnats och färgerna bleknat. Men trots allt var det roligt att få skriva det här, och hela tiden har jag tyckt mig se er framför mig allvarligt lyssnande nere i bänkarna.

KUSTBON S
LÄSARE ÖNSKAS

en skön sommar

SOV:s ÅRSMÖTE 1976

Text: Hugo Mickelin

Foto: Ronnie Ericson

Ordföranden hälsar nye styrelseledamoten Börje Nyman välkommen.

Kassören Thomas Lorentz sjunger.

Så samlades vi den 28 februari 1976 till SOVs trettioförsta årsmöte i Sverige – andra året i följd i EESTI MAJA, Wallingatan 34, Stockholm.

Ny för året var vikarierande fotografen – en mycket välkommen Ronnie Ericson (mamma: Karin Esp-ling från Rågöarna).

Hugo Mickelin öppnade årsmötet, höll ett anförande och värdade bl a till den estlandssvenska ungdomen att intressera sig för SOV och dess fortsatta existens.

Efter parentation över bortgångna estlandssvenskar sjöngs traditionsenligt "Jag lyfter mina händer".

Sedvanliga årsmötesförhandlingar följde. (Verksamhetsberättelsen är publicerad i föregående nr av Kustbon).

Val skedde i enlighet med de nya stadgarna, som fastställdes av årsmötet den 1 mars 1975.

Valberedningens förhandsaktivitet hade resulterat i att såväl den avgående ordföranden som vice ordföranden slutligen hade accepterat återval.

I stället för den avgående styrelseleda-

moten Johannes Hammerman, som ej var disponibel för återval, nyinvaldes i styrelsen Börje Nyman. – En mycket välkommen ny medarbetare. Börjes far Anders Nyman tillhörde Ormsö-Nymännen och var folkskoleföreståndare i Hullo före deportationen. Modern Ragnhild – finlandssvenska från Nykarleby.

Till revisorer omvaldes Emil Lindkvist och Ivar Stahl och till revisorssuppleant nyvaldes Bo Stenholm.

Till valberedningen omvaldes Alexander Treiberg (sammankallande) och Johan Wallin. Då Elmar Nyman undanbett sig återval nyvaldes Johannes Hammerman som efterträdare till honom.

Medlemmar i Arkivstyrelse och Bygderåd samt Organisationsgrupp utses enligt de nya stadgarna och därtill hörande instruktioner av SOVs styrelse, vilket underlättar årsmötets arbete.

Styrelsen konstituerade sig efter årsmötet enligt uppställning i slutet på denna redogörelse.

Även i år hade årsmötet förmånen att under en halvtimme få njuta av och

lyssna till mamma Brigitta, döttrarna Eva och Lena samt pappa Thomas Lorentz i en berättar- och sångkavalkad. Det var vackert, vi levde med och applåderade, gjorde det ännu kraftfullare när blommor överlämnades.

Vi själva sjöng även unisont under medverkan av Lorentzarna och under ledning av Thomas.

Lotterigudinnan var frikostig. Tre vann färsk basturökt skinka, och boklotteriet gynnade bl.a. Elmar med "Estlands svenskar 25 år i Sverige" – redigerad och utgiven av honom själv. Till kaffet m.m. serverades estniska piroger av EESTI MAJAs nya köksdepartement.

Vi samlade trivdes men saknade många, som hör till en estlandssvensk samling.

Innan ordföranden avslutade den officiella delen av årsmötet, reste vi oss och sjöng som tidigare MODERSMÅLETS SÅNG.

VÄL MÖTT PÅ HEMBYGDSDAGEN DEN 22 AUGUSTI 1976 –

Veteraner från många estlandssvenska träffar.

Brigitta Lorentz med döttrarna Eva och Lena underhåller.

Styrelsens sammansättning

Ordförande	Hugo Mickelin Sågverksgatan 64 122 41 Enskede Tel. hem 91 08 11 arb 22 82 40	Samman­kallande i Arkivrådet	Einar Hamberg Nobelvägen 6 191 44 Sollentuna Tel. hem 96 28 30 arb 20 07 21
Vice ordf.	Alf Heldring Nathorstvägen 39 121 47 Johanneshov Tel. hem 49 22 97 SOV arkivlokal 32 48 78	Samman­kallande i Bygderådet	Birger Westerberg Tornbacken 6 191 44 Sollentuna Tel. hem 36 22 32 arb 82 98 41
Sekreterare	Börje Nyman Trollsjövägen 4 132 00 Saltsjö-Boo Tel. hem 715 80 24 arb 34 91 30	Samman­kallande i Org. gruppen	Göran Treiberg Rålambsvägen 72 112 56 Stockholm Tel. 53 72 41
Kassör	Thomas Lorentz Ljusnevägen 42 121 61 Johanneshov Tel. hem 49 33 76 arb 44 90 00	Adjungerad ledamot	Tomas Dreijer Fyrverkarbacken 36 112 60 Stockholm Tel. hem 54 25 34 arb 99 33 37

RICKUL
ställer ut
i SOV-arkivet

Vikingagat 25 Stockholm
Fr.o.m 14.08.76 t.o.m 17.10.76
Utställningen öppen för visning
varje lördag och söndag kl 13-18
varje onsdag kl 18-20

Utställarna vill visa vad som under de senare åren har insamlats av fotografier, dokument, föremål modeller . . .

Fram till och under utställningen kan du komma med bidrag till utställningen t. ex. med föremål, dokument, ”stälskarta”, fotografier med anknytning till Rickul.

Bidrag till utställningen skickas till
Ingvald Dyrberg
Klasrovägen 14
191 49 Sollentuna
tel. 08/35 05 73

För närmare upplysning kontakta ovanstående.

MEDDELANDEN FRÅN FÖRENINGEN

Utställning och hembygdsdag i Stockholm i sommar. Karl XII pekar ut riktningen för Historiska Museet.

ARKIVET

Arkivstyrelsen planerar att under den kommande hösten och vintern/våren bjuda på olika aktiviteter inom föreningens lokaler vid Vikingagatan 25 i Stockholm. Sammankomsterna sker i form av kvällsträffar eller veckosluts-träffar. Ändamålet är att återuppliva de estlandssvenska umgängestradi-tionerna. Vem som helst kan komma och vem som helst skall också komma. Vi räknar med att början kan bli lite trög och avvaktande, men i så fall inbjuder vi personer som har både åsikter och erfarenheter.

I första hand vill vi få till stånd folkträffar, estlandssvenskt dialekt-talande, estlandssvenska minnesbe-rättelser och allt det andra som vi redan lagt in i minnesalbumet. Vi skall diskutera så många av våra gamla seder och traditioner som möjligt och även låta bandspelaren få ta del därav. För att ge en mer verklighetstrogen bild av vad vi kommer att syssla med kan vi ta ett exempel. Kvällens tema gäller skridskoåkning. Roslep Jurens Johannes inleder sammankomsten med att berätta om hur han förbe-redde sig för veckoslutets skridskoåkning genom att bli slipa de egna hemmagjorda skridskorna så enträget och frenetiskt att det bara kvarstår några millimeter av stålet. Han fort-sätter naturligtvis att berätta om allt i samband med skridskoåkningen och tillverkningen av skridskor. Därefter kommer diskussionen i gång. Särskilt intressant torde det bli att få höra hur man skinnade på öarna eller runt

städerna. Någon ledamot i ARKIVET är alltid närvarande som värd. Vi räknar med att *tår* som *taj* (damer och herrar) skall ställa upp och berika *koildsjuttana* (kvällsdiskussionerna). Första träffen blir måndagen den 6 sept 1976 kl 19-21.

Tema: bestämmes senare.

Arkivvärdar:

Richard Aman	Tel 08/	35 51 54,
		Nuckö
Einar Hamberg		96 28 30,
		Rickul
Hans Ladstedt		740 30 50,
		Ormsö
Nils Lagman		774 10 67,
		Rickul

Om någon i Sverige önskar att vi diskuterar något speciellt, så ring till någon av oss eller skriv, så kan kanske ditt brev vara inledningsanförandet för denna kväll. Vi kommer att skriva ned vad som förevarit.

Träffarna blir härefter alltid första måndagen i varje månad kl 19-21 eller 6/9, 4/10, 1/11, 6/12, 3/1, 7/2, 4/4 eller om intresset blir stort fler gånger. En kväll kommer vi att ägna oss åt spökhistorier och vidskepelse, en annan blir sångarkväll då vi letar fram de gamla sångerna. Vill någon introdu-cera nya sånger så är det fritt fram. Glöm ej att ta med barnen och ungdomarna.

Arkivet säljer ut överblivna exemplar av Kustbon åkr 10:– per styck.

Arkivstyrelsen

ÅRETS HEMBYGDSDAG

på

HISTORISKA MUSEET

Som du kanske redan känner till kommer det att pågå en utställning "Estlandssvenska kyrkominnen" på Historiska Museet under tiden 12 juni – 12 september.

I anslutning till denna utställning kommer vi att anordna hembygds-dagen i Historiska Museets lokaler.

Årets hembygdsdag firas söndagen den 22 augusti med början kl 11.00.

Festtalare är Elmar Nyman.

Ämne: Hans Pöhl. Liv och gärning.

Ämnet anknyter till 100-årsminnet av Hans Pöhls födelse.

Kaffe, läskedrycker, bullar och smörgåsar finns att köpa i museets servering.

Ta gärna med barn. I museet finns barnparkering med många roliga akti-viteter.

Uppmana även dina vänner och be-kanta att besöka hembygdsdagen och utställningen.

Adress: Historiska Museet

Narvavägen 13-17, Stockholm.

Ligger 400 meter från Karlplans T-banestation och 400 meter från Strandvägen–Djurgårdsbron.

God tillgång på parkeringsplatser.

VÄLKOMNA ALLA!

NYA BÖCKER

Svensk-estnisk ordbok

Institutionen för finsk-ugriska språk vid universitetet i Uppsala har utgivit ett omfattande arbete "Svensk-estnisk ordbok". Det är en omarbetning och modernisering av Wieselgren – Ariste – Suits stora ordbok med samma titel som utkom på 1930-talet. Omarbetningen har utförts av fil dr Herbert Lagman.

Svante Jakobsson. Från fädernejorden till förfäders land

Den 10 maj i år disputerade Svante Jakobsson, Stockholm, vid historiska institutionen i Uppsala över en avhandling "Från fädernejorden till förfäders land". Svante Jakobsson är ättling av en ormsösvensk som på 1800-talet flydde till Sverige. I avhandlingen utreds förhållandena kring s.k. rymningar från Estlands svenskbygder till Sverige i början av 1800-talet, ett hittills föga observerat kapitel i estlandssvenskarnas historia.

Båda böckerna kommer att recenserars i nästa nummer av KUSTBON.

ESTLAND I SVERIGE

En översikt i ord och bild

Inom kort utkommer "Estland i Sverige" – en översikt om esterna i Sverige i ord och bild. Verket behandlar estländarnas liv i Sverige med början vid ankomsten 1944, fram till idag.

Det är en omfattande bok, ca 260 sidor, i stort format (29 x 23 cm). Efter översikten om Estland som det var berättar boken om flyktvägen, flyktinglägren, inlemmandet i den svenska arbetsmarknaden och svårigheterna som är förknippade därmed, om skol- och ungdomsfrågor, det kyrkliga livet, litteraturen, konsten, teatern, musiken, vetenskapen, sporten m.m. Den ger en översikt över de estniska organisationerna och de politiska strävandena. Samtliga centra, även de mindre, där det bor ester berörs. Den visar estländarna i vardagslivet och vid högtider.

I boken finns flera hundra fotografier från olika sammankomster, högtider, från vardagslivet – tusentals ansikten, hundratals händelser. Här möter vi bekanta och också – oss själva, här

finns ungdomar och de som sedan länge inte lever bland oss. Boken berör alla som kommit från Estland – vare sig de är ester eller estlandssvenskar.

Verket utkommer i två utgåvor – på svenska och på estniska ("Eesti Rootsisis"). Förläggare är Eesti Kirjanike Kooperatiiv. Boken får samma format och samma konsttryckpapper som "Estlands ansikte", "Meie Maa", "Universitas Tartuensis" m.fl. Som författare står författaren, mag.phil. Bernard Kangro, som även har varit sammanställare av de ovan nämnda verken.

För närvarande och fram till dess att verket går i tryck kan man förbeställa det till ett förmånspris av 119:40 (inkl. porto), efter utgivningen kostar boken 154:85.

Vid beställning kan man på postgiro nr 43 37 71 – 3 betala in halva förbeställningspriset (kr 47:–) samt erlägga resten genom postförskott senare.

Man kan även beställa genom förlaget på adress:

Eesti Kirjanike Kooperatiiv, Fack 1, 220 03 Lund, eller per telefon: 046/12 17 19 (under kontorstid), 046/11 96 90 (på kvällar och söndagar).

Det har gått 30 år sedan vi lämnade Estland. Mycket har fallit i glömska men mycket finns också kvar. Den yngre generationen, som har växt upp här i landet, borde ha intresse för sina förfäders land och dess öde. Den sekellånga samexistensen i Estland finns kvar i oss alla.

BÖCKER TILL SALU

Följande böcker är till salu hos S.O.V.-s arkiv Vikingagatan 25, 113 42 Stockholm. Tel. 08/32 48 78
Öppettider: Tisd. Onsd. Torsd.

En bok om Estlands svenskar del I inb.	50:–
En bok om Estlands svenskar del II inb.	50:–
"Jubileumsskrift" Kustbon 1944-68, Kustbon nr. 4-1968.	25:–
"Birkas" Svensk folkhögskola i Estland, Kustbon nr. 1-1971	20:–
"Du sköna sång" utg. av Kulturf. S.O.V.	15:–
"Kammarmönstret" av Per Söderbäck	15:–
En Ormsöflickas minnen, av K. Hammerman	15:–
Färden går vidare, av K. Hammerman	15:–
Gå sjungande framåt I, K. Hammerman	10:–
Gå sjungande framåt II, K. Hammerman	10:–
"Svio-Estonica". Studier, utgivna av Svensk-Estniska Samfundet (Årsbok) Vol 14-20	25:–
Volym 7-13 kan erhållas gm Prof. Sten Karling, tel. 08/67 38 49	
Från fädernejorden till förfäders land, av Svante Jakobsson	40:–

ESTLAND I SVERIGE och EESTI ROOTSIS

översikt i ord och bild
inb. format 29 x 23
prenumerationspris våren 1976
119:40 (inkl. moms och porto)
postgiro nr 43 37 71 – 3
Best. och information:
Eesti Kirjanike Kooperatiiv
Fack 1 220 03 Lund
tel. 046/12 17 19 och
046/11 96 90

EDVIN LAGMAN

SKEPPET

EN BERÄTTELSE

VI

I en glänta inte långt från skogsbrynet söder om byn fanns en tjärdal. En mörk och blåsig eftermiddag i slutet av november satt Simon där och vaktade elden, medan han brände grenar och kvistar från hygget. Mellan tallstammarna kunde han skymta havet bortom den höga dynvallen. Det välvde sig grått och tungt och rusade dånande i väldiga brottsjöar in över sandbankarna. Skogsväggen kastade tillbaka ett brusande eko, som blandades med stormbyarnas rytmiskt skiftande sus i trädkropparna. Molnen drev låga och trasiga i mörka flikar från nordost fram mot skogen, strök över tallar och granar och hastade vidare in åt land, enformigt, oupphörligt.

Simon lyssnade till dånets, medan han skötte elden och lät sina tankar fara.

Ganska mycket hade blivit uträttat, sedan sommararbetena slutade. Båten hade vuxit i höjden, de hade nu hunnit till däckets. Vrängerna satt i, däcksbalkarna var klara, likaså kajutbalkar och luck-kransar. De hade tänkt hinna lägga, putsa och tjära däckets, innan kölden kom. Garneringsarbetena fick de vänta med till våren. Under vintern skulle de slå rep till tågvirke och göra andra arbeten, som inte krävde, att de var utomhus hela dagen: tillverka block och taljor, vindspel, smiden.

Vid Mikaelsmäss hade som vanligt alla sommararbetena slutat. Sommarhjonens

hade fått lön: sina skor, sina marker ull, sina byttor råg, sina pud potatis jämte annat som hörde till och sedan skjutsats hem. De hade haft kvar vallpojken från grannbyn. Han hade verkligen varit till nytta, för han hade till och med kunnat sköta en del enkla sysslor hemma kring huset. Nu skulle han bestämt i skolan – det hade ju blivit allt mer noga med att man skulle gå i skola åtminstone några dagar i veckan, när man var i den åldern.

Kvällen före Martinsmäss hade byns pojkar ställt till med det vanliga spektaklet. Både Simon, Adam och Villem hade varit med, utklädda i masker, bockhorn och aviga pälsar. Det hade vankats öl och blivit ansatser till slagsmål, somliga hade skämtat och drivit med Olas Irja: det gick allt ganska lätt att betala arrendet i höst, du kanske snart ska köpa gården! Ja, arrendet hade också Rönnbacksgården klarat av, om det än inte hade varit så lätt. Sextiofem rubel var mycket pengar att skrapa ihop under ett år. Men nästa höst skulle det bli bättre. Den saken var Simon säker på. Fast nog hade Irja tjänat ihop sina pengar lättare än han skulle göra, det trodde han. Förresten hade Irja visat sig rätt vänlig mot Simon, vad det nu kunde betyda. Han hade naturligtvis reda på vilket spratt som spelats hans syster i somras. Men sånt där brydde han sig väl inte om.

Så var det Olas Kersti själv. I förrgår, Katrinekvällen, hade hon varit med de andra flickorna i det karne-

valståg som de ställde till med den dagen. De drog från gård till gård, just som pojkarna på Martinskvällen, sjöng och fick en och annan slant. Pojkarna hängde dem i hälarerna och utnyttjade den upprymda stämningen. De flockades i förhus och förstugor eller utanför fönstren, när flickorna gick in i stugorna. Pärskenet fladdrade mot dem, de skrattade och stojade. Ute i mörkret trevade deras händer efter flickorna, medan deras munnar sade sådant, som de kom på endast när de var i flock.

Simon hade fattat en av flickorna om livet. Hon stannade. Först visste han inte, vem hon var, hon var ju utklädd och målad i ansiktet, men han behövde inte mer än känna rörelsen i hennes midja, förrän han förstod.

–Kom, Simon, viskade hon och ville dra honom avsides.

Simons första impuls var att släppa henne och gå, men hennes rörelser i mörkret jagade upp honom. De tryckte sig in mellan två vedtravar, han famlade efter henne och fann hennes mun med sin.

Då kände han en stingande smärta, hon hade bitit sig fast. Evigheter gick, tyckte han, och raseriet välde upp i honom. När hon släppte, smällde hans hand mot hennes vänstra kind. Det blixtrade för hans egna ögon, hon drog häftigt efter andan. Slaget hade inte varit hårt, för han hade inte haft svängrum mellan vedtravarna, men hennes röst gnistrade:

–Det här ska vi inte glömma, inte du och inte jag heller!

Stormvinden brusade fram allt häftigare, och den korta dagen skymde mer och mer. Snart var det bara ett grått töcken runt omkring. Träden och buskarna stod som svarta figurer, de började röra sig fram mot honom. Allteftersom föremålen suddades ut, blev ljuden tydligare, Simon kunde höra varje gång en brottsjö nådde stranden, han urskilde stormen i talarna längre bort och i granarna närmast intill. Det lät olika. Men även nere på marken var det ljud: prassel, steg, smygande tassar i lingonriset. Simon kämpade emot, men långsamt gled en kall våg upp över ryggen, ända tills den nådde nacken. Han rös, andedräkten stockade sig.

Just då såg han det också. Två brinnande gula ögon stirrade på honom strax bakom tjärdalen. I skräck grep han en brinnande gren och slungade den med att kraft ditåt. Ett ögonblick flammade den upp i vinden. Ögonen försvann, och en skugga gled in mellan träden. Men den hade en kvinnas skapnad, det syntes tydligt, innan den löstes upp i mörkret.

Gud vakte! Han hade sett henne. Hon var vargkvinnan!

Simon rusade närmaste vägen ned till stranden och tumlade utför branten. Där var det ännu dager, och därifrån kunde han se byn. Först när han kom fram till gatumynningen började han andas lugnare. Men svetten rann och det bultade i såret efter Kerstis tänder, när han öppnade dörren och steg in i förhuset därhemma.

VII

När Andersdagen, den sista november, hade gått, började man öppna juldörrarna som de gamla sade. Adventtiden, årets mörkaste veckor, gick in. Byn sov mycket. Det var mest natt. Under de långa kvällarna satt ungdomen tillsammans i skymningen. Tomasmäss, jul, nyår och heliga tre konungar drog förbi med allt bestyr och alla festligheter, och mörkret började långsamt vika. Det hade varit

kallt i januari, men till kyndelsmäss slog vädret om, och snön töade bort på åkrarna. Bönderna gick bekymrade omkring. De visste av gammalt, att kyndelsmässstö gav svält. Innan februari hade gått, hann det dock slå om igen, och det blev bra före till de körslor som återstod: en del hö fanns kvar i ladorna på vallarna och en del ved skulle köras hem.

På hemväg från Drejarns, där ungdomarna suttit en kväll, gick Simon och tänkte på gamla Gertruds berättelse om hustrun som kunde trolla. Nog var det besynnerligt, men sådant kunde allt förekomma. Han hade själv sett vargkvinnan. Simon och Olas Kersti hade inte bytt många ord sedan Katrinemäss. Han hade inte heller lust att bruka mun mot henne, för han visste, att ingen kunde överbita henne i ord.

–Vad var det som låg där innanför gårdsgården? Bara en sten som stack upp genom snön. Inte en människa som förvandlat sig och lagt sig att vakta på honom. Det hade ju bondhustrun gjort, som gamla Gertrud berättat om. Visst hade hennes man gärna gått till krogen och tagit sig ett stop, men hade det verkligen behövts trolldom för att vakta på honom? Det måste ha varit sommar, när hon lade sig vid vägkanten och förvandlade sig till en dyna, medan hon väntade, att mannen skulle gå förbi. Annars hade hon väl frusit. Hon borde allt ha känt sin man bättre, så många gånger som hon sett honom komma hem från krogen, glad och full av lustigheter. Han hade inte lyckats flytta ugnen, men han hade skurit ur hennes knappar, så att särken fallit i golvet. Och så var hon så oförståndig, att hon nu lade sig vid vägen, där han skulle komma! Han tänkte också genast, att en dyna som man slängt så där kunde man gärna skämta med, och så skar han av alla fyra hörnen. Ingen undrade väl på att hustrun jämrade sig hemma i sängen, när mannen kom in, så illa som hon var skuren i armar och ben. Men med drickandet var det slut, det var ju ändå till nytta.

Nästa morgon körde Simon och hans

far efter hö. Det var fortfarande mörkt, när de kom in i skogen. Granarna stod vita efter de senaste dagarnas snöfall, grenarna hängde tunga ut över den smala vägen. Det var alldeles stilla i luften, släden gled ljudlöst fram, endast hästens frustande hördes då och då. Det var så lugnt, att en slinga av tobaksdoft låg kvar från någon, som hade åkt före dem.

”Det måste vara Olas Irja”, tänkte Simon, ”ingen annan i byn röker.”

Efter en stund hann de upp släden framför. När Simon steg ur för att gå sig varm, gjorde Irja på samma sätt, och de två kom att slå följe. Efter att ha hälsat samtalade de litet om föret och vinterarbetena. Simon som den yngste nöjde sig mest med att svara.

–Hur går det med båten? frågade Irja till slut.

–Inget att klaga på. Den skall väl i sjön till midsommar, hoppas jag.

–Jag var nere och tittade en gång, bekände Irja. Tror du inte, att det hade varit bättre att sätta upp vrängerna först. Nu finns styrkan egentligen bara i bordläggningen.

Simon var tyst en stund. Han förstod, att Irja hade rätt.

–Det är ju bara en sump, sade han sedan. Den håller nog.

–Nåja, det gör den säkert. Men skulle du någon gång bygga större, så . . .

–Du seglade långt i somras. Simon förde över samtalet på Irja. I det bleka ljuset från snön såg Simon, att han grinade, som när man drar skjortan ur såret. Men han behärskade sig och svarade:

–Det är bra att komma ut och se sig om i världen.

–Du kom hem till högärden. Ja, jag såg ditt sällskap. Barons affärer har säkert börjat gå sämre, sedan . . .

–Det kan så vara, men inte ska väl vi tänka på det. Allas fingrar kröker sig inåt, men hittills har baron varit värst. Och han tar i alla fall vad jag förtjänar.

–Men de stackarna som betalar ditt gods?

–Vad göra? Den enes död, den andres bröd. Fast jag har nog gått och tänkt på det du har för händer.

Simon svarade inte. Han visste inte riktigt, vad han skulle tro. I varje fall var sumpen hans och Adams och Villems sak, och han hade ingen lust att låta någon annan blanda sig i detta.

—Vi ses, sade han slutligen. Nu ska vi nog åka igen.

Deras vägar skildes.

När Simon och hans far var på väg hemåt med hölasset, funderade han fortfarande över Irjas ord och betyende. Vart kunde han syfta? Hade Kersti verkligen inte påverkat honom?

Fadern och Simon hade under färden bara bytt några få ord, men hur det nu var, så kom de dock slutligen att tala om båten.

—Ditt arbete och din segling kommer att ta sitt från det som behöver göras hemma. Har du tänkt på det, Simon?

—Tror ni inte det ska klara sig ändå? undrade Simon tvekande.

Fadern hade en dubbel mening med sin fråga, det kände han.

—Jag börjar bli skröplig, svarade fadern. Vi vet inte, hur länge Kersti... Och du kanske skulle tänka på ditt eget också.

Det kom alldeles oväntat. Simon hade inte ägnat en tanke åt giftermål. Men han skulle fylla nitton till sommaren, och han hade tiden inne. Det var bara det, att han alldeles hade försummat att se på någon flicka på det viset.

—Inte är det väl så bråttom heller, mumlade Simon rådvill. Jag vet ju inte, vem...

—Det blir det nog råd med. Men Ols Kersti — ja, jag tror, att det är stort vän och litet fång. Led tunga sägs hon också ha. Och så gäller där visst nog det gamla ordet, att det som männen kör in med oxparet för kvinnorna ut i förkläd.

—Inte ska ni vara rädd, att jag ställer kosan ditåt, pappa!

De körde fram lasset till höskullen och spände ifrån. Simon ledde in märren i stallet och hjälpte sedan fadern att tjuga upp höet. När det var klart, började det redan skymma. Simon gick in efter ett ämbar stugvarmt vatten för att ge hästen. Han tände ljuset i stallyktan, gick över gården på

den ishala stigen och öppnade staldörren. Innanför den hängde han upp lyktan på en krok i en av stockarna och närmade sig märren. Men då såg hon sig om med vilda ögon, svettig och skälvande, och slog bakut, innan Simon hade hunnit fram till henne. Högra bakhoven snuddade vid Simons vänstra sida, och han tumlade mot väggen. Men han hann se, hur en skugga gled bort över golvet och rann ut genom en springa i mellanväggen till logen.

”Jaså, du rider märren och skrämmer henne”, tänkte Simon, ”du kan det också.”

Han strök med handen över hästens hals och löste upp tovrorna i manen. Djuret lugnade sig och drack. Sedan fyllde han krubban med hö, tog sin lykta och gick tillbaka mot stugan.

Hur skulle detta bli, frågade han sig, hur länge skulle hon förfölja honom på det sättet?

Nästa dag hade Simon livsjukan. Han var tvungen att vara ute i kölden långa stunder i taget och kände sig matt och eländig. Först trodde han, att det kom sig av det han varit med om kvällen innan, men snart klagade också fadern över samma onda.

Om ett par dagar var Simon och fadern vid hälsa igen, och då fick de höra, att många i byn hade haft samma åkomma.

På söndagen var Simon och hälsade på Adam, som han ofta brukade. Adam hade fått ett par supar med malört i, han var nämligen inte alldeles återställd från livsjukan, som också han hade fått.

—Hur växer din kalv? frågade Simon.

Hela byn visste, att Adam själv skötte kalven och hade den till sin ögonsten. Det skämtades gärna om kalven, och Adam teg, när det blev tal om den. Men suparna hade haft sin verkan, och nu skulle han visa Simon kalven.

—Kom här, sade Adam, så skall du få se. Till hösten väger den lika mycket som en fullvuxen ko.

De gick ut i ladugården, men det var så mörkt därinne, att Simon inte kunde se någonting.

Estlandssvenska kyrkominnen.

En utställning på Historiska Museet, Närvarögen, Fran 12. 6 till 12. 9.

Denna affisch, i färg, format 70x100 cm, kan köpas på Hist. Museet och i SOV:s arkivlokal. Finns även utan text i storlek 50x70 cm.

Skaffa även utställningskatalogen med bilder och uppgifter om de utställda föremålen.

—Vi släpper ut honom ur kätten, beslöt Adam, ut på gården, så ser du bättre.

Kalven skuttade ut, glad och vinglig på sina vinterstela ben. Den sprang runt ett varv, halkade och stannade, fortsatte att springa och hittade plötsligt grindhålet. Innan de båda vännerna visste ordet av, var den redan nere på stranden. Det blev en våldsam kapplöpning. När kalven inte kunde komma undan upp åt land, tog den vägen ut på isen. Den hoppade över de stora blocken närmast stranden och nådde den jämna isen utanför. Där fick den gott fotfäste i snön och satte av utåt. Adam försökte komma förbi den från vänster, Simon sprang till höger. Det gällde för dem att fånga in sin bäste borgensman.

Adam hade redan hunnit förbi kalven, som skyggade och vände mot Simon, då denne plötsligt fick se kamraten stanna och kröka sig med händerna på magen. Hans byxor åkte ned, och han satte sig på huk. När kalven upptäckte Simon, vände den igen, och innan Simon hann genskjuta den, hade den kommit ut till iskanten, där den halkade ned i det öppna vattnet.

forts. nästa nr

Carin Blees

”Bort gå de, stumma skrida de, en efter en till skuggornas värld.”

Dessa Heidenstams ord minner mig om hur leden glesnar, leden av dem som under den lyckliga självständighetstiden på tjuogo- och trettioalet undervisade och fostrade den estlandsvenska ungdomen. Carin Blees var en av dessa undervisare och fostrare. Hon kom till de svenska bygderna i Estland från det akademiska livet i tjugotalets Dorpat. Hon var magister i franska och folklore. Och bland våra lärare var hon en exotisk uppenbarelse. Men hon fann sin uppgift i sin nya hembygd. Där fann hon också den man som hon skulle ledsaga genom livet ända till sin död.

Jag är för ung för att kunna riktigt minnas och rätt bedöma Carins gärning. Men jag känner till hennes djupa engagemang för vardagsgärningens detaljer i klassrum och hem och jag har fått uppleva hennes aktiva personlighet, hennes fina förmåga och hennes sångarglädje i kulturarbetets högtidsstunder. Och jag har hört hennes gamla elever med värme berätta om henne och hennes arbete – inte så mycket i katedern som bland bänkarna i klassrummet. Jag tycker mig ha förstått att hennes glada och generösa personlighet var ett sporrande element för ungdomarna omkring henne.

Det är vackra, lite lyriska detaljer i mina minnen av Carin från denna tid. En försommardag när jag var på väg

Rain Johannes Pöhl

Den 4 maj avled i Stockholm adjunkten fil mag Rain Johannes Pöhl efter en lång tid av ohälsa. Född 1917 var han son till framlidne folkskolläraren Johannes Pöhl och hans efterlämnade maka, fru Rosetta Pöhl, född Öström, från Ers Tomasas i Storbyn på Lilla Rågö.

Efter skolstudier i hembygden och gymnasium i Estland kom Rain som student till Tartu (Dorpat) vid den tid då Per Wieselgren var svensk professor där och Paul Ariste hade börjat den lärarbana som förde honom till professuren i estniska. Ariste hade blivit förtrogen med estlandssvensk dialektforskning och kände väl det svenska landsmålsalfabetet, ett ojämförligt redskap vid ingående studier av de egenartade och skiftande svenska folkmålen som då levde ogrumlade på öar och stränder i nordvästra Estland.

Rain var från mycket unga år inriktad på språklig utbildning. Hans

till släktingar i Roslep, vinkade hon genom det öppna fönstret i sin lärarbostad. Och en vit gardin fladdrade i vinden. En annan gång berättade en av hennes elever, en något äldre, med betagenhet om henne. Hennes hem pläglades av en glad gästfrihet, sång, musik och skämt. Hennes man bidrog härvid – som i alla sammanhang.

Det är minnesfragment som inställer sig, blänkande skärvor vid vägen bara. Men de antyder konturerna av en människa som vi minns med glädje och tacksamhet. *EL*

akademiska studier i Dorpat liksom hans lärarmeritering i Sverige gav honom bred kompetens i modersmålet och moderna språk. Med dessa ämnen tjänstgjorde han sin sista tid i Berg-holmsskolan i Stockholm, tills han för en tid sedan nödgades söka förtidspension.

Vi tyckte han var ung. Han skulle dock ha fyllt 60 år 1977. Nu räknade han med att få nyttja sin tid till breddad verksamhet i en gammal förbindelse med Dialekt- och folkminnesarkivet i Uppsala. Som sexåring redan lyssnade han, då hans mor blev utfrågad av Uppsala-studenter om ”västerbosvensken”, och från 1930-talets början var han en uthållig, vaken och kritisk sagesman för oss. Hans intresse för hembygdens skilda dialekter växte alltmer, och hans fina språköra tränades genom mångsidig erfarenhet. Han hade en icke vanlig förmåga att analysera och skriva ner sina ljudiakttagelser hos meddelare med andra mål än de båda *äibo*-svenska.

Rain gick ofta – som vi säger på Gotland – ”för sig själv som de stora gäsungarna”. Han var utpräglat självständig och skaffade sig en bred erfarenhet om livet, inte minst genom en lång tids anställning hos Cooks dåvarande resebyrå i Stockholm. Han blev också själv verkligen berest. Om honom gällde Odyséens ord:

Många människors hem fick han se och förnam deras kynne.

Hans kritiska läggning gjorde att han kunde frigöra sig från förenklade iakttagelser. Samtidigt vidgade sig hans förmåga till givande samverkan, varvid han för visso inte förblev endast mottagare.

Mycket har han hunnit giva, på en gång ivrigt meddelsam och vaksam på eget liksom på andras svenska språk. Många gånger kommer man att vilja som förr vända sig till honom med frågor. Saknaden efter hans vänliga stämna skall öppna den minnenas dörr där vi stå lyssnande efter dem som ha tystnat.

Uppsala 28.5.1976

Nils Tiberg

Rain Johannes Pöhl

Rain Johannes (John) Pöhl var endast 58 år vid sin bortgång. Han hade sålunda mycket av sitt livsverk kvar att fullborda.

Rain Pöhl föddes och växte upp på Lilla Rågö som medlem av en känd estlandssvensk släkt med stark kulturtradition. Hans far var lärare på Lilla Rågö, hans farbror var lektorn, ministern och riksdagsmannen Hans Pöhl. Redan som liten pojke visade Johannes sitt intresse för språk och manifesterade en påfallande begåvning som dialektolog. Han biträdde på ett förtjänstfullt och synnerligen uppskattat sätt rikssvenska forskare som undersökte estlandssvenska dialekter. När han på trettioalet kom till universitetet i Dorpat blev hans huvudämne helt naturligt svenska språket och litteraturen. Hans insatser tilldrog sig berättigad uppmärksamhet.

Redan hans första arbete, ett resultat av svenska seminariets dialektexkursion våren 1938, visade god metodisk förmåga och formell skicklighet i förening med skarp iakttagelse. Detta arbete fick formen av en proseminarieuppsats om Vippal- och Korkismälens grammatiska uppbyggnad. Uppsatsen finns tryckt i Svensk-estniska samfundets årsbok Svio-Estonica 1938. Han har också publicerat uppteckningar på dialekt, främst från samma område. Med sina breda kunskaper i estlandssvenska dialekter hade han mycket goda förutsättningar att berika den estlandssvenska forskningen. Emellertid – kriget kom, landet ockuperades och gick hårda öden till mötes, som vi alla vet. Tider och händelser grep obarmhärtigt in i den enskilda människans öde. Vårt arbete och vår utbildning avbröts. Vi lämnade Estland, mötte nya förhållanden och nya betingelser. Rain Pöhl fullföljde sina grundläggande akademiska studier i Sverige, men den grund som hans forskargärning skulle ha spirat ur fanns inte längre. Krigs- och ockupationsårens efterverkningar var också svåra på andra sätt.

Jag minns Rain Pöhl framför allt som den fina forskarbegåvningen och den

DÖDA

Edvard Alhström, född den 2 dec. 1923 på Ormsö, avled den 19 mars 1976 i Stockholm.

Johannes Dyrberg, född den 9 febr. 1885 i Rickul, avled den 17 febr. 1976 i Stockholm.

Ivar Edvin Fält, född den 15 juli 1923 på Ormsö, avled den 2 april 1976 i Stockholm.

Anders Green, född den 24 april 1892 på Ormsö, avled den 5 mars 1976 i Stockholm.

Anna Hallman, född Klanberg den 3 april 1892 på Nuckö, avled den 6 mars 1974 i Eskilstuna.

Leonhard Junja, född den 22 jan. 1930 på Nuckö, avled den 13 jan. 1976 i Norrköping.

Alexander Klanberg, född den 23 juni 1901 på Nuckö, avled omkr. den 28 mars 1975.

Johannes Klanberg, född den 22 juli 1898 på Nuckö, avled den 12 dec. 1975 i Södertälje.

Familjenytt

Katarina Rönnerberg, född Enkel den 2 aug. 1878 på Ormsö, avled den 17 dec. 1975 i Stockholm.

Edvin Söderholm, född den 13 mars 1922 på Nuckö, avled den 10 dec. 1975 i Göteborg.

Frida Holm, född Bertelson den 13 aug. 1897 på Nargö, avled den 6 mars 1976 i Stockholm.

Julia Grundsten, född Derblom den 6 mars 1887 på Nuckö, avled den 20 jan. 1976 i Stockholm.

Raul Alberg, född den 15 juni 1925 i Pernau, avled den 2 febr. 1976 i Stockholm.

Min kära Hustru
vår kära Mor och Mormor
CARIN BLEES
f. Häverty
f. 20 maj 1903
har hastigt lämnat oss idag
i djup sorg och saknad.
Södertälje den 12 april 1976

CARL
LILIAN o. **SVEN-ERIC**
Rolf och Ove
SYNNÖVE o. **BENGT**
Björn
KENNETH o. **BERITH**
Conny
Släkt och vänner

”Döden är porten till livet”

Min älskade Make
vår käre Far
och Morfar
Alfred Amberman
* 30/10 1900

har i dag lämnat oss, syskon,
övrig släkt och vänner i djup
sorg och saknad.

Eskilstuna den 24 februari
1976

MAGDA
Sylvia och Anders
Stefan

*Jag har en boning, där strax
bortom bergen,
i livets land, där vi ej
åldras mer
Där finns ej tårar, allt i
fullkomlighet strålar
Ett härligt land där solen ej
går ner.*

ivrige, alltid kunskapstörstige studenten. Han förblev också i mycket sådan som han framstår i mina Dorpat-minnen.

EL

Vår älskade
Johannes Dyrberg
* 9 Februari 1885
17 Februari 1976
I ljusst minne bevarad
av oss alla.
LOVISA
BARNEN
Barnbarnen
Barnbarnsbarnen
Släkt o. vänner

*När Guds barn till vila gå
kring deras bädd små
änglar stå
med vänlig vinge täcka
dem
med hjärtlig hälsning
väcka dem*

Vår älskade Far
Farfar och Morfar

Anders Förberg
* 27 Oktober 1893
har lämnat oss i stor
sorg och saknad.
Vårby 4 Februari 1976

BARN
Barnbarn
Barnbarnsbarn
Systrar
Övrig släkt och vänner

*Allt vad Du lidit
vi nog ej förstått
Vi stod vid Din sida
så hjälplösa blott
Vi ville så gärna behålla
Dig kvar
Men Ditt livsverk på jorden
väl fullbordat var*

Vår käre Far
Farfar och Morfar
ANDERS PIHLMAN
* 16 januari 1894
† 5 april 1976
har stilla insomnat
Sörjd och saknad av oss
ANDERS och MARGARETA
HJALMAR och EMMY
MARIA
LINDA
INGEBORG och ALEX
Barnbarn
Barnbarnsbarn
Övrig släkt och vänner

*Farväl lilla Far
nu slut är Din smärta
Tack för Din kärlek
Vila i ro
Allt har Du skänkt oss
av fullaste hjärta
Minnet av Dig hos
oss alltid skall bo*

Rain Johannes Pöhl
* 1 september 1917 på Lilla Rågö
† 4 maj 1976 i Stockholm
Djupt sörjd och saknad av oss alla

MOR
Syskonen
Släkt och vänner

Vår Älskade
ANTON STENBERG
* 18/1 1896
† 11/3 1976
Djup sörjd och saknad
av oss, samt släkt och
vänner
Julia
Karin och Lars
Ivar och Gunborg

*Hur skönt att i ålderns
och levnadens höst
få lägga sitt huvud till vila
och njuta den sömn
som ger ro och tröst
och bort från skuggorna ila*

Vår kära Mor
och Mormor
Elvine Tennisberg
född Hamburg
* 12.8.1897
har idag lämnat oss i
ljus och tacksamt minne.
Djupt sörjd och saknad av
Barn
Barnbarn
släkt och vänner.
Älvsjö 22.3.1976

*Du somnade så stilla
då färden var slut.
Från allt vad Du lidit
Du nu vilar ut.
I tacksamt minne
hos oss Du skall bo
Vi unnar Dig vila i ro.*

Bemärkelsedagar

95 år

Anders Heyman, född den 21 aug. 1881,
Rickul

90 år

Agneta Sjöström, född Liljebäck den 14
juli 1886, Ormsö
Maria Nyblom, född Grundsten den 27 juli
1886, Ormsö
Maria Rosenblad, född Järnström den 30
juli 1886, Ormsö
Alexander Boitsov, född den 1 sept. 1886,
Reval
Anna Bombas, född den 19 sept. 1886,
Nuckö
Maria Dyrberg, född Vesterby den 21 sept.
1886, Rickul

85 år

Lena Backman, född Poori den 17 juli
1891, Hapsal
Martha Tanseri, född Ambros den 28 juli
1891, Nuckö
Johannes Adolf Freiman, född den 23 aug.
1891, Nuckö
Hans Bergström, född den 12 sept. 1891,
Ormsö
Kristian Ekström, född den 22 sept. 1891,
Runö
Hertha Emilje Jesmin, född Ochsner den 22
sept. 1891, Narva
Maria Hallman, född Blomberg den 26 sept.
1891, Rickul

80 år

Kristof Thomsson, född den 2 juli 1896,
Nuckö
Lovisa Engman, född Luhn den 4 juli 1896,
Nuckö
Lovisa Hallman, född den 6 juli 1896,
Rickul
Wilhelm Hansson, född den 10 juli 1896,
Nuckö
Elin Akk, född Jürgens den 14 juli 1896,
Reval
Meta Nyman, född Laos den 3 aug. 1896,
Reval
Johannes Stahl, född den 6 aug. 1896,
Rickul
Johan Vesterby, född den 19 sept. 1896,
Rickul
Katarina Alström, född Förberg den 20
sept. 1896, Ormsö
Maria Alkvist, född den 23 sept. 1896,
Ormsö

75 år

Alexannder Koppamees, född den 2 juli
1901, Nuckö
Johan Nyman, född den 7 juli 1901, Ormsö
Maria Thomsson, född Ahlberg den 10 juli
1901, Ormsö
Irene Jürgens, född den 18 juli 1901,
Reval
Ludmilla Saarna, född Rank den 25 juli
1901, Hapsal

Martha Grönberg, född Boman den 27 juli 1901, Nuckö
 Alice Maria Kiiin, född Vachtel den 31 juli 1901, Reval
 Georg Leopold Berggren, född den 1 aug. 1901, Reval
 Linda Dahl, född Uusmann den 2 aug. 1901, Reval
 Linda Rosalie Rosen, född Stein den 2 aug. 1901, Nargö
 Anette Matsman, född Friman den 5 aug. 1901, Nuckö
 Birgitta Fält, född den 6 aug. 1901, Ormsö
 Martha Gering född den 8 aug. 1901, Reval
 Alexander Gjärdman född den 14 aug. 1901, Nuckö
 Anders Aspelin, född den 17 aug. 1901, Ormsö
 Alide Sirel, född Luther den 17 aug. 1901, Nargö
 Helena Mary Brus, född den 19 aug. 1901, Reval
 Olga Nyman, född Tops den 25 aug. 1901, Kuivajõe
 Alexander Koinberg, född den 26 aug. 1901, Nuckö
 Konrad Treiberg, född den 28 aug. 1901, Rickul
 Johannes Brunberg, född den 1 sept. 1901, Rickul
 Anders Sandell, född den 3 sept. 1901, Ormsö
 Sofia Thomsson, född Laning den 6 sept. 1901, Nuckö
 Agneta Vesterblom, född den 15 sept. 1901, Ormsö
 Karolina Elfvengren, född den 20 sept. 1901, Rågöarna
 Helmi Palmkron, född den 28 sept. 1901, Korkis

70 år

Kristina Jansson, född Nordgren den 27 juni 1906, Runö
 Anders Rönblom, född den 3 juli 1906, Ormsö
 Elfrida Jaanberg, född Fagerström den 4 juli 1906, Vippal
 Johannes Laving, född den 5 juli 1906, Nuckö
 Voldemar Treiberg, född den 10 juli 1906, Rickul
 Axel Heldring, född den 14 juli 1906, Nuckö
 Helene Sikkar, född Iversson den 15 juli 1906, Reval
 Lovisa Lemberg, född Ribon den 22 juli 1906, Nuckö
 Leontine Bedman, född Sedman den 29 juli 1906, Nuckö
 Alfred Brunberg, född den 8 aug. 1906, Rickul
 Irene Miralda Leeväli, född den 10 aug. 1906, Nuckö
 Astrid Pettersson, född Tau den 14 aug. 1906, Reval
 Herbert Söderholm, född den 14 aug. 1906, Rickul

Lydia Luts, född Ellman den 15 aug. 1906, Hapsal
 Johan Lilja, född den 17 aug. 1906, Ormsö
 Oskar Männapso, född den 17 aug. 1906, Reval
 Maria Österman, född Simonsson den 1 sept. 1906, Nuckö
 Elfride Stein, född Thorén den 5 sept. 1906, Reval
 Henrik Österman, född den 6 sept. 1906, Runö
 Voldemar Vesterman, född den 9 sept. 1906, Rickul
 Katarina Peterberg, född Vahlberg den 13 sept. 1906, Ormsö
 Leida Pisa, född Kaev den 16 sept. 1906, Dagö
 Robert Derblom, född den 19 sept. 1906, Nuckö
 Frida Eleonora Ambrosen, född Holm den 21 sept. 1906, Nargö
 Fernanda Alida Kiiin, född Kersman den 27 sept. 1906, Reval
 Marta Luks, född Brandt den 27 sept. 1906, Nuckö
 Herman Tomberg, född den 28 sept. 1906, Nuckö
 Johannes Alfred Mathiesen, född den 29 sept. 1906, Nuckö

60 år

Karl Johan Saarväli, född den 1 juli 1916, Reval
 Rakel Grenfeldt, född Silfver den 7 juli 1916, Rickul/Fusby, Finland
 Meta Edita Hamberg, född Klippberg den 10 juli 1916, Rickul
 Hilda Lovisa Koppelman, född Stromback den 11 juli 1916, Nuckö
 Katarina Rönberg, född Grundsten den 20 juli 1916, Ormsö
 Amanda Dans, född Pelmas den 21 juli 1916, Rickul
 Helmi Slät, född Esko den 24 juli 1916, Dagö
 Lydia Ahlberg, född Fagerlund den 31 juli 1916, Ormsö
 Maria Lindberg, född Enkel den 1 aug. 1916, Ormsö
 Valdeko Kangro, född den 8 aug. 1916, Dorpat
 Albertina Brunberg, född Dyrberg den 21 aug. 1916, Rickul
 Linda Ponder, född Hallman den 22 aug. 1916, Rågöarna
 Kristina Lorentz, född Österman den 29 aug. 1916, Runö
 Hjalmar Johannes Luther, född den 5 sept. 1916, Nargö
 Arthur Peedu, född den 5 sept. 1916, Nuckö
 Lydia Purre, född Parsman den 21 sept. 1916, Reval
 Johannes Bombas, född den 29 sept. 1916, Nuckö

50 år

Sven Sture Hörnström, född den 2 juli 1926, Ormsö
 Elsa Ingeborg Seffers, född Lindström den 10 juli 1926, Ormsö
 Robert Liin, född den 11 juli 1926, Rickul
 Agneta Ahlström, född den 13 juli 1926, Ormsö
 Leino Klaaman, född den 14 juli 1926, Korkis
 Gerda Eugenia Rosen, född den 16 juli 1926, Nargö
 Lia Fridhed, född Koppel den 17 juli 1926, Reval
 Alide Hagström, född Moll den 19 juli 1926, Ormsö
 Erling Bror Lindkvist, född den 23 juli 1926, Ormsö
 Elsa Elfride Brovall, född Vesterberg den 24 juli 1926, Rickul
 Lehti Kübar, född den 24 juli 1926, Vippal
 Aina Linnéa Berg, född Gutman den 28 juli 1926, Rågöarna
 Linda Pihlman, född den 1 aug. 1926, Ormsö
 Anders Edvin Lindblom, född den 5 aug. 1926, Ormsö
 Greta Sjöbrandt, född Lindqvist den 5 aug. 1926, Rågöarna
 Lydia Maria Karlsson, född Berkman den 7 aug. 1926, Nuckö
 Sulev Suurkivi, född den 8 aug. 1926, Ösel
 Dagmar Maria Söderkvist, född den 9 aug. 1926, Ormsö
 Adele Anette Enkel, född den 13 aug. 1926, Ormsö
 Meta Johanna Mättsson, född Mihlberg den 16 aug. 1926, Rågöarna
 Georg Erling Beckman, född den 18 aug. 1926, Ormsö
 Henrik Koinberg, född den 19 aug. 1926, Rickul
 Ester Alida Hittersten, född Lindström den 20 aug. 1926, Ormsö
 Ingrid Ekeblad, född Runestam den 26 aug. 1926, Runö
 Edita Beckman, född Nyman den 3 sept. 1926, Rågöarna
 Helga Bombas, född Isbäck den 4 sept. 1926, Budapest
 Birgit Elaine Hallman, född Thomsson den 5 sept. 1926, Rickul
 Maja Bergström, född Klaman den 9 sept. 1926, Korkis
 Leida Pettersson, född Blomberg den 10 sept. 1926, Rickul
 Helmi Rosilda Eneroth, född Hansson den 13 sept. 1926, Nuckö
 Sven Bror Söderblom, född den 14 sept. 1926, Ormsö
 Robert Ferdinand Åkerblad, född den 14 sept. 1926, Rickul
 Ingvald Algot Vesterholm, född den 21 sept. 1926, Rickul
 Anders Hamberg, född den 25 sept. 1926, Ormsö
 Elna Paulette Söderström, född Åkerblad den 26 sept. 1926, Rickul